

وجود جاذبه‌های زندگی در خارج و نقش آن در مهاجرت

The Presence of Life Attractions Abroad and Their Role in Migration Assistant Professor (Probationary)

نامزد پوهنیار اکرام محمدی^۱

DOI: 10.64104/v10.Issue17.n13.2025

چکیده

مقاله حاضر به تحلیل جاذبه‌های زندگی در خارج از کشور و نقش آن‌ها در پدیده مهاجرت شهروندان افغانستان پرداخته است. این پژوهش با روش کمی از نوع توصیفی-پیمایشی انجام شده و داده‌های آن از طریق توزیع پرسش‌نامه آنلاین با استفاده از (Google Forms) میان ۹۰ تن، شامل ۴۵ نفر در داخل و ۴۵ نفر در خارج از کشور، گردآوری شده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول شوماخر و لومگز تعیین گردیده و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS و آزمون توزیع فراوانی صورت گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عوامل دافعه مانند بیکاری، فقر، کمبود دسترسی به آموزش و تحصیلات و فقدان امنیت روانی و جانی در کشور مبدأ از مهم‌ترین دلایل مهاجرت نشان داده شده است. در مقابل، جاذبه‌هایی نظیر فرصت‌های شغلی مناسب، امکان رشد و ترقی، دسترسی به تحصیلات عالی با هزینه مناسب، امکانات رفاهی و وجود ساختارهای قانونی و منظم در کشورهای مقصد، موجب تشویق مهاجرت شده‌اند. در پایان، بر اساس نتایج به دست آمده، پیشنهاداتی عملی به منظور کاهش مهاجرت افغان‌ها ارائه گردیده است که اجرای آن‌ها توسط امارت اسلامی افغانستان، می‌تواند در مدیریت این پدیده مؤثر واقع شود.

واژگان کلیدی: افغان‌ها، جاذبه‌ها، دافعه‌ها، مهاجرت، شهروندان.

^۱. استاد دیپارتمنت مدیریت انکشاف پوهنچی اداره و پالیسی عامه، پوهنتون هرات، ekrammohammadi4212@gmail.com

مقدمه

مهاجرت در حال حاضر در زمره ده مسئله اول جهان است و موضوع مدیریت آن نیازمند بررسی‌ها و تحقیقات فراوان و نیز ریشه یابی مسئله در تمامی ابعاد آن است. این موضوع در کشور عزیز مان افغانستان که پیشینه تاریخی کهن و قدامت چندین هزار ساله دارد در این اواخر به شدت افزایش یافته و مهاجرت به عنوان سر لوحه و اولویت در دستور کار اکثر شهروندان کشورمان بوده که این موضوع را به یک موضوع بغرنج و حساس تبدیل نموده است. لازم به یاد آوری است که یکسری عوامل در داخل کشور که ما آنها را عوامل مبدأ (کشور اصلی) می نامیم باعث میشود تا شهروندان تصمیم به مهاجرت بگیرند، از طرف دیگر جاذبه‌های مقصد مانند؛ فرصت‌های شغلی بهتر، دسترسی به آموزش، امنیت شغلی، امکانات مادی و رفاهی، آزادی بیان، احساس امنیت، فرصت برای اثبات و نشان دادن استعداد ها و آزادی اعتقادات باعث شده تا شهروندان و نخبه‌گان نه تنها در افغانستان بلکه در اکثر کشورهای جهان سوم یا به اصطلاحی در حال توسعه تصمیم به ترک کشور و مهاجرت بگیرند. از طرفی دیگر عده‌ای مهاجرت را یک روند و پالیسی دوام‌دار توسط کشورهای می‌دانند که نیازمند نیروی انسانی با قدرت و توانایی فزینی و ذهنی خارق‌العاده بوده و یا به اصطلاحی با این استراتیژی می‌خواهند از عوارض ناشی از پیر شدن نیرو کار و استعدادهای خویش را به حداقل برسانند، نیروی که با صرف حداقل هزینه بیشترین کارایی را دارد و در برخی حالات این موضوع را بیشتر به کمک‌های ربط می‌دهند که سازمان ملل متحد و سازمان‌های مربوط به امور مهاجرت و پناهنده‌گی به کشورهای میزبان مهاجرین اختصاص می‌دهند که می‌توانیم به عنوان مثال از کشور همسایه‌مان ایران و پاکستان که در این اواخر دست به اخراج هزاران مهاجر چه بصورت قانونی و چه به صورت غیر قانونی بوده اند زده اند. و دلیل بارز آن می‌تواند کاهش کمک‌های نقدی سازمان‌های بین المللی و حامی مهاجران و پناهنده‌گان باشد.

تا آنجا که سال 2018 توسط سازمان ملل به عنوان (اجماع جهانی برای مهاجرت) نامگذاری شد (موحدی و همکاران، 1400: 12). و نیز دبیر کل سازمان ملل در خصوص مهاجرت چنین عنوان کرده است «مهاجرت برای دستیابی به کرامت انسانی، و آینده‌ای بهتر است. برای دستیابی به توسعه پایدار، اهداف توسعه هزاره، به درک بهتری از مهاجرت و مفاهیم کلیدی مثل؛ بهداشت، آموزش، جنسیت و کار نیاز داریم» (ابو علی و همکاران، 1398).

پیشنه تحقیق و مبانی نظری؛

در زمینه مهاجرت تحقیقات داخلی نیز انجام شده است از آن جمله نثار احمد زمانی (1395) تحقیقی تحت عنوان «بررسی عوامل مهاجرت جوانان افغان به اروپا در دهه اخیر» انجام داده است. نتایج بدست آمده ازین تحقیق حاکی از آن است که علل مهاجرت افغانها به اروپا شامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی خلاصه نموده اند که عامل مهاجرت جوانان به خارج است. کندیوال وهلن سبز (1396) تحقیقی تحت عنوان «حکومت داری مهاجرت، تکامل مفاهیم و چارچوب نهادی» انجام داده اند. این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و مصاحبه صورت گرفته و نتایج این تحقیق حاکی از آن است که در افغانستان مهاجرت در سطح حکومت داری با وزارت مهاجرین و عودت کننده‌گان در پالیسی سازی و تقویت آن در طول زمانی دراز مدت و کوتاه مدت اعمال شده است. عبدالوهاب اوپس (1397) تحقیقی تحت عنوان «عوامل مهاجرت جوانان شهر هرات در دو سال اخیر» انجام داده اند این تحقیق به روش توصیفی انجام شده و نتایج این تحقیق علت مهاجرت جوانان هرات را

فقر اقتصادی، نا امنی، و تمایل به داشتن زندگی مرفه عنوان کرده. هم‌چنان در تحقیقی که توسط دفتر مطالعات اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد (2019) تحقیقی تحت عنوان «مهاجرت و جاذبه‌های زنده‌گی در خارج» انجام شده است، نتایج این تحقیق بیان‌گر این مطلب است که فرصت‌های شغلی، آموزش عالی و امنیت و کیفیت زنده‌گی از جاذبه‌های اساسی برای مهاجرت هستند و نیز پوهنتون کابل و موسسه بین المللی مهاجرت (IOM) در سال (2020) تحقیقی تحت عنوان «مهاجرت و جاذبه‌های زنده‌گی در خارج از دید افغان‌ها» انجام داده که نتایج این تحقیق حاکی از آن است که شرایط بهتر زندگی، دسترسی به فرصت‌های شغلی و تحصیلی و پذیرش اجتماعی از جاذبه‌های مهم برای مهاجر از دید افغان‌هاست.

در زمینه مهاجرت و دلایل مهاجرت به خارج تحقیقات در خارج از کشور انجام شده است. در تحقیقی که توسط ابوعلی دادهیر در سال (1398) تحت عنوان «گرایش به مهاجرت به خارج در جامعه پزشکی ایران» انجام داده است، نقش عوامل اقتصادی، اجتماعی، محیطی، امنیتی، آزادی بیان، قانونمندی و روابط و دلایل شخصی را جزء جاذبه‌های میداند که به صورت مستقیم بر مهاجرت افراد تاثیر دارد. و نیز مریم شفیعی کاخکی (1390) در تحقیق خود تحت عنوان «مهاجرت؛ برابری درآمد یا ارتقای کیفیت زنده‌گی» به دو شاخص اقتصادی و غیر اقتصادی موثر در مهاجرت به خارج در استان‌های کشور ایران پرداخته اند، بیان‌گر این نکته است که فرصت‌های شغلی نقش اساسی در مهاجرت به مناطق پر اشتغال دارند. تحقیق دیگری که توسط جواهری و سراج زاده (1384) در تحقیق خود تحت عنوان «بررسی عوامل موثر بر گرایش دانشجویان به مهاجرت به خارج از کشور» در این تحقیق نشان داده است که تنها 23 درصد از دانشجویان در اندیشه مهاجرت نیستند و نقش دو متغیر که دینداری عامل مهاجرت و نگرش انتقادی نسبت به شرایط عامل مهاجرت این دانشجویان است. و نیز تحقیق دیگری توسط مورا کامی (2010) تحت عنوان «فرار مغزها در ژاپن؛ تحلیلی از محققان ژاپن ساکن در آمریکا» در مورد انگیزه‌های مهاجرت به خارج در بین افرادی که برای تحصیل به آمریکا رفته بودند نشان میدهد که اکثر این افراد به خاطر شرایط مناسب تحصیلی و زمینه‌های برای رشد بهتر و ترقی مهاجرت کرده اند.

لی و مون (2013) در تحقیقی تحت عنوان «دلایل و ترجیحات 717 دانشجوی رشته پرستاری را در کشور کره برای مهاجرت به خارج مورد بررسی قرار داده اند. نتایج تحقیق نشان میدهد که 70 درصد از این دانشجویان تمایل به سفر خارج دارند که تعداد خانم‌ها نسبت به آقایان بیشتر بوده است. دو دلیل اساسی این دانشجویان عبارت بود از اقتصاد و توسعه حرفه‌ای که ترجیح میدهند به ایالات متحده سفر کنند. سید خلیل حسینی (1398) در تحقیق خود با عنوان «عوامل موثر بر مهاجرت نخبگان فرهنگی به مهاجرت در کشور های توسعه یافته» که با استفاده از روش کمی و کیفی صورت گرفته است. نتایج حاصله از این تحقیق نشان‌گر این است که علت مهاجرت در مبدا شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بوده که برعکس این عوامل در خارج باعث ترقی پیشرفت، بهداشت، دسترسی به آموزش، آزادی افکار، اعتقادات، و نگرش‌هاست.

جاذبه‌های مهاجرت به خارج:

سرمایه انسانی یکی از عوامل مهم در توسعه ملی به شمار می‌آید. هرچه سهم نیروی انسانی متخصص در جامعه‌ای نسبت به جوامع دیگر بیشتر باشد، آن جامعه در مراتب بالاتری از رشد و توسعه قرار خواهد گرفت و یقیناً جوامع صنعتی، توسعه اقتصادی و پیشرفت تکنولوژی خود را مرهون وجود سرمایه‌های انسانی میدانند (موحدی وهمکاران، 1400: 17). مهاجرت و

جابه‌جایی مکانی، به عنوان موضوعی پایدار در رشته‌های گوناگون علوم انسانی، توجه پژوهشگران را به خود معطوف داشته است. به خاطر گستردگی مهاجرت در دنیای امروز، همه جوامع بشری به نحوی با چالش‌های مربوط به مدیریت مهاجرت روبه‌رو هستند. مجموع‌های از عوامل دافع و جاذب در مبدأ و مقصد موجب بروز این مسأله اجتماعی شده‌اند. بنابراین فرآیند مهاجرت نخبگان هر جامعه به مجموع‌های از شکاف‌ها و نابرابری‌ها در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و علمی مربوط می‌باشد (بزرگ‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۵). مهاجرت چشمگیری نخبگان علمی از کشور به ویژه در سالهای اخیر به صورت مسأله‌ای نگران کننده درآمده و روشن است که روند توسعه‌ی دانش و فناوری در کشور از آثار مخرب این پدیده بی‌نصیب نمانده است. در دوران جدید و همگام با تحولات شتابان آن، به ویژه با پدیده‌ی جهانی شدن فرهنگ و گسترش انقلاب ارتباطات و رسانه‌ها، شاهد ابعاد تازه‌ای از مهاجرت شهروندان هستیم. اکنون شاخص‌های بنیادین توسعه دگرگون شده و شاخص بهره‌مندی از نیروهای انسانی پژوهش‌هنده، خلاق و کارا و توجه به خلاقیت‌های ذهنی و مانند آن، جای شاخص میزان تولید ناخالص ملی را گرفته است. پس پرداختن به مسأله‌ی مهاجرت، به ویژه در کشور ما اهمیت بی‌چون و چرا دارد (میرترابی و خاوری‌نژاد، ۱۳۹۳: ۲۰۱).

اهداف تحقیق:

هدف اصلی تحقیق:

شناسایی جاذبه‌های موثر زندگی در خارج از کشور و نقش آنها در افزایش مهاجرت‌ها؛

اهداف فرعی:

- ۱) شناسایی نقش فرصت‌های شغلی در افزایش مهاجرت به خارج کشور؛
- ۲) شناسایی نقش احساس امنیت در افزایش مهاجرت به خارج کشور؛
- ۳) شناسایی نقش امکانات رفاهی و مادی در افزایش مهاجرت به خارج کشور؛
- ۴) شناسایی نقش فرصت‌های آموزشی در افزایش مهاجرت به خارج؛
- ۵) شناسایی نقش قانونمندی و روابط در افزایش مهاجرت به خارج؛
- ۶) شناسایی نقش عدم تبعیض جنسیتی در افزایش مهاجرت به خارج؛

سوالات تحقیق:

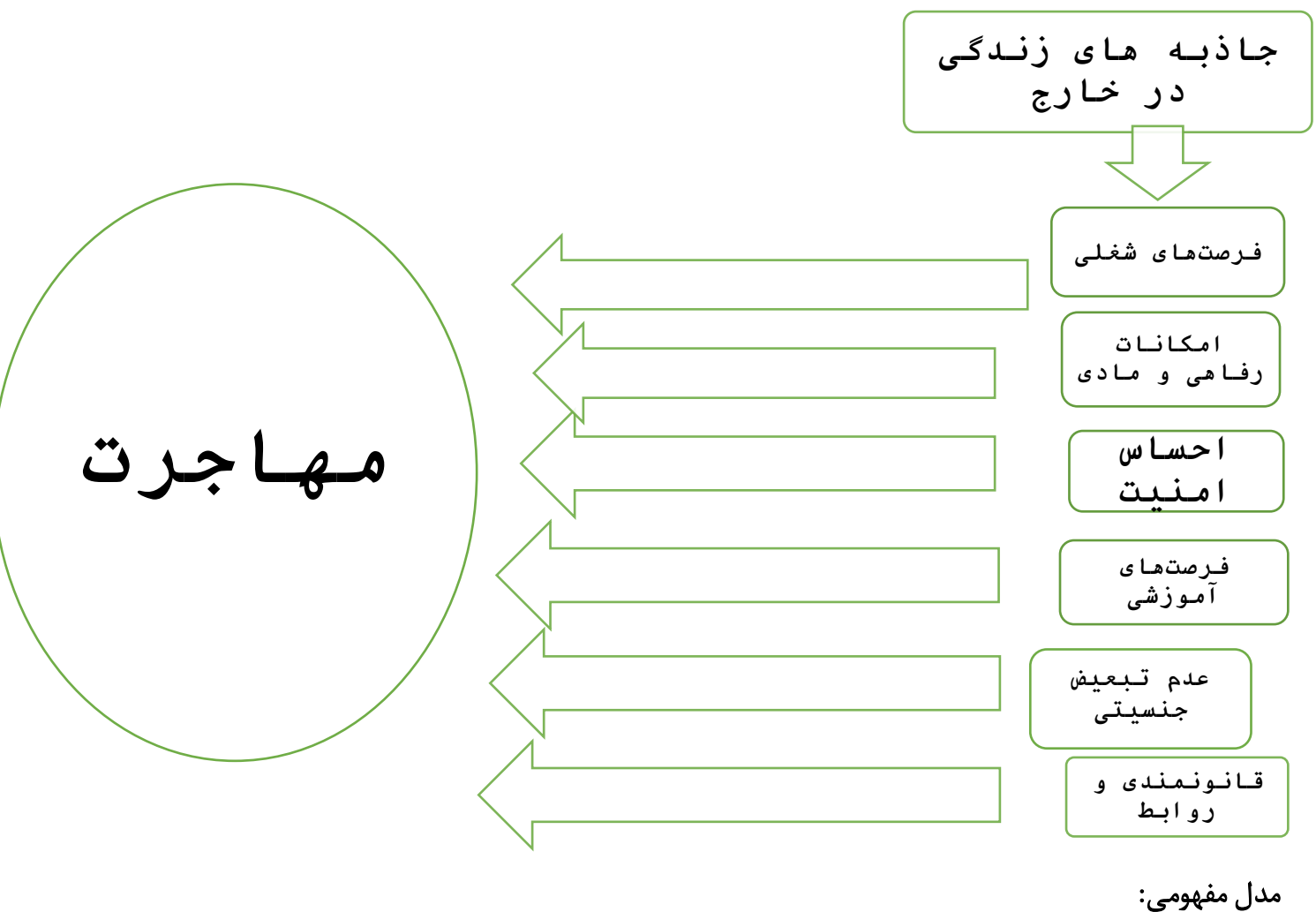
سوال اصلی:

آیا جاذبه‌های زندگی در خارج بر مهاجرت نقش دارد؟

سوالات فرعی:

- ۱) آیا فرصت‌های شغلی بر مهاجرت به خارج از کشور نقش دارد؟
- ۲) آیا احساس امنیت بر مهاجرت به خارج از کشور نقش دارد؟
- ۳) آیا امکانات رفاهی و مادی بر مهاجرت به خارج از کشور نقش دارد؟
- ۴) آیا فرصت‌های آموزشی بر مهاجرت به خارج از کشور نقش دارد؟

5) آیا قانونمندی و روابط بر مهاجرت به خارج از کشور نقش دارد؟

منبع (دادهیر و همکاران، 15:1398 و کاخکی، 57:1390)

روش تحقیق:

این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی بوده که بصورت توصیفی پیمایشی (کمی) انجام شده است. و با استفاده از نرم افزار SPSS طی آزمون توزیع (توزیع فریکونسی) فراوانی صورت گرفته است از آنجائیکه شیوه های مختلف برای انجام تحقیقات اجتماعی وجود دارد از این رو این تحقیق به روش کمی پیمایشی انجام شده و نیز از پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری داده ها استفاده شده است. پرسشنامه این تحقیق نیم استاندارد «محقق ساخته» بوده که با همکاری اساتید متخصص در حوزه علوم انسانی و دانشگاهی تهیه و توزیع شده است و نیز پایایی آن توسط ضریب آلفا کرونباخ به مقدار 0.78 بدست آمده است.

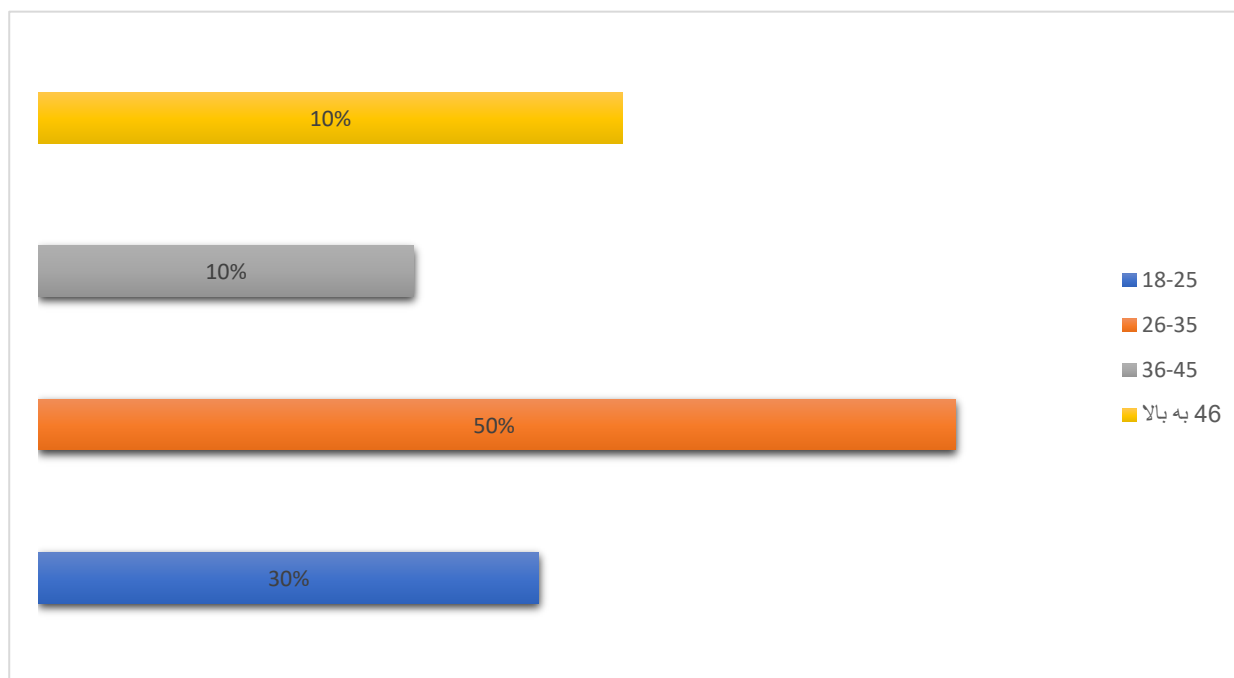
جامعه آماری:

جامعه آماری به مجموعه ای از افراد یا واحد های که دارای حداقل یک صفت مشترک باشند اطلاق می گردد (سرمد، 1392: 78). از آن جاییکه این تحقیق جامعه آماری وسیع و غیر قابل دسترس دارد فلذا محقق با استفاد از فرمول «شوماخر و

لومگز» برای دریافت حجم نمونه استفاده کرده است. که حجم نمونه 90 نفر از کل جامعه انتخاب شده که ازین تعداد برای 45 نفر در داخل و 45 نفر در خارج از کشور پرسشنامه توزیع گردیده است لازم به یادآوری است که پرسشنامه این تحقیق به صورت گوگل فورم تهیه شده و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده برای پاسخ دهنده گان ارسال گردیده است.

یافته ها تحقیق:

سن پاسخ دهنده گان

نمودار (1) سن پاسخ دهنده گان

باتوجه به نمودار (1) چنین میتوان نتیجه گیری نمود که 10% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 9 نفر می باشد سن شان از 46 به بالا بوده و 10% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 9 تن می باشد سن شان بین 36 تا 45 سال بوده و نیز 30% از پاسخ دهنده گان که تعدادشان 27 تن می باشد سن آنها بین 18 تا 25 سال و 50% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 45 تن می باشد بین سنین 26 تا 35 سال بوده است که در پرسشنامه به صورت دقیق ثبت شده است (منبع یافته های تحقیق).

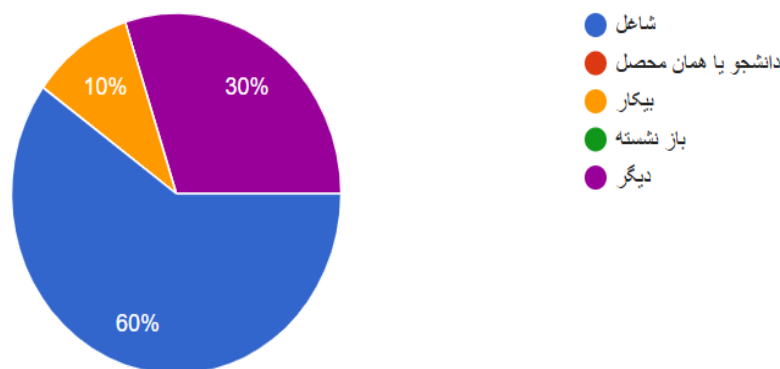
جنسیت پاسخ دهنده گان:

جنسیت	تعداد	فیصدی
مرد	81	90
زن	9	10

نمودار (2) جنسیت پاسخ دهنده گان

از نمودار فوق میتوان چنین نتیجه گرفت که 10% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 9 تن می باشد خانم بوده و 90% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 81 تن می باشد را آقایان تشکیل میدهند.

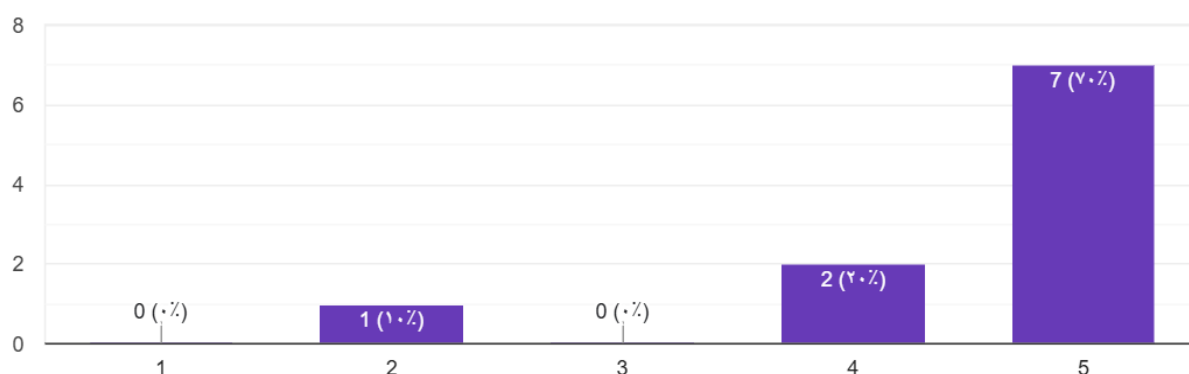
شغل پاسخ دهنده گان:

نمودار (3) شغل پاسخ دهنده گان

با توجه به نمودار (3) میتوان چنین نتیجه گیری نمود که 10% از پاسخ دهنده ان که تعداد شان 9 تن می باشد گزینه بیکار هستیم را انتخاب نموده اند و 30% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 27 تن می باشد دیگر گزینه ها را انتخاب نموده و 60% از پاسخ دهنده گان که تعداد شان 54 تن می باشد شاغل بوده اند (منبع یافته های تحقیق).

نمودار (4) جاذبه فرصت های شغلی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

نمودار (4) جاذبه فرصت های شغلی

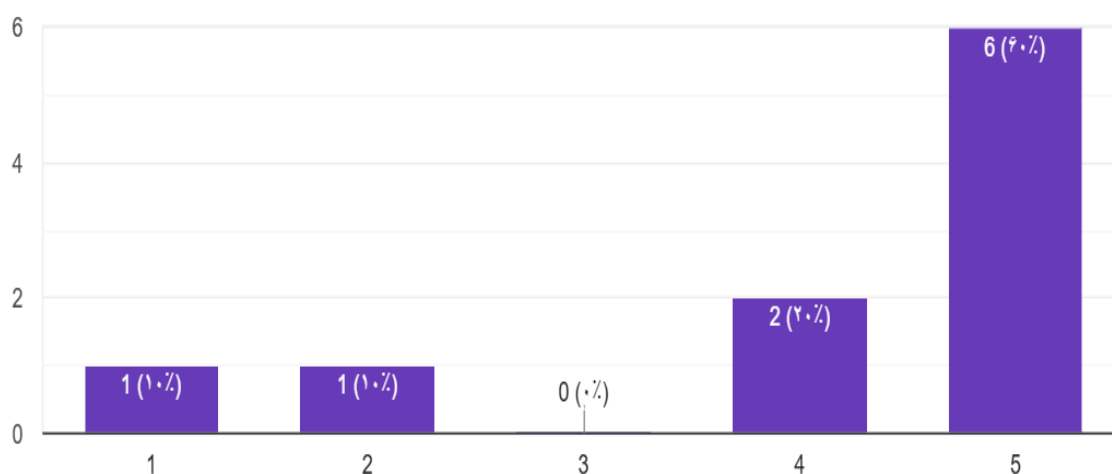
جدول (1) تحلیل جاذبه فرصت های شغلی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه ها	فراوانی	فیصدی
کاملا موافقم	63	70
موافقم	18	20
نظری ندارم	0	0
مخالفم	9	10

0	0	کاملاً مخالفم
100	90	مجموعه

جدول (1) جامعه آماری را براساس عبارت (فرصت‌های شغلی بر مهاجرت به خارج نقش دارد) تهیه شده بود که میتوان چنین بیان نمود که 70% از پاسخ دهنده‌گان که تعداد 63 تن می‌باشند گزینه کاملاً موافق را انتخاب نموده و 20% درصد آنها که تعداد 18 تن می‌باشند گزینه موافقم را انتخاب نموده و نیز 10% از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد آنها 9 تن می‌باشد گزینه مخالفم را انتخاب نموده اند. و در نهایت میتوان به این نتیجه رسید که بیشترین پاسخ‌دهنده‌گان 70% از آنها گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده و کمترین تعداد مربوط به گزینه مخالفم می‌باشد (منبع یافته‌های تحقیق). که 10% از کل جمعیت را تشکیل می‌دهد. و در نهایت در پاسخ به این سوال (آیا فرصت‌های شغلی بر مهاجرت به خارج نقش دارد؟) می‌توان گفت که یکی از عوامل مهاجرت اکثر افراد و به‌خصوص جوانان در افغانستان وجود فرصت‌های شغلی بهتر در خارج بوده که این جاذبه در مبدأ (کشور اصلی فرد) موجود نبوده یا زمینه‌های کاری مساعد برای افراد و جود نداد از سوی دیگر فرصت‌های بهتر شغلی، آزادی در انتخاب شغل و گرفتن حقوق به موقع در کشور مقصد باعث جذب مهاجرین شده است. یکی از پاسخ‌دهنده‌گان پرسشنامه که نه‌خواست نامی از وی گرفته شود دلیل مهاجرت خود را چنین بیان نمود «من باید نفقه 6 نفر از اعضای خانواده‌ام را تامین می‌کردم ولی در کشور خودم این زمینه برایم مساعد نبوده و من و خانواده‌ام با مشکلات اقتصادی زیادی روبرو بودیم من حیث یک مرد که تکیه‌گاهی امن برای خانواده‌اش است باید چاره‌ای می‌نمودم تا اینکه در نهایت با خون دل خوردن‌های زیاد تصمیم به مهاجرت گرفته‌ام» و هم‌چنان یکی دیگر از پاسخ‌دهنده‌گان چنین می‌گوید «برایم درد ناک است اینکه با زحمت و تلاش زیاد بازهم مورد تحقیر شهروندان کشوری که من حیث مهاجر در آن زنده‌گی می‌کنم قرار می‌گیرم اما بازهم سکوت ام را نمی‌شکنم چون به پول این کار نیاز دارم».

نمودار (4) جاذبه امکانات مادی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

نمودار (5) امکانات مادی و رفاهی

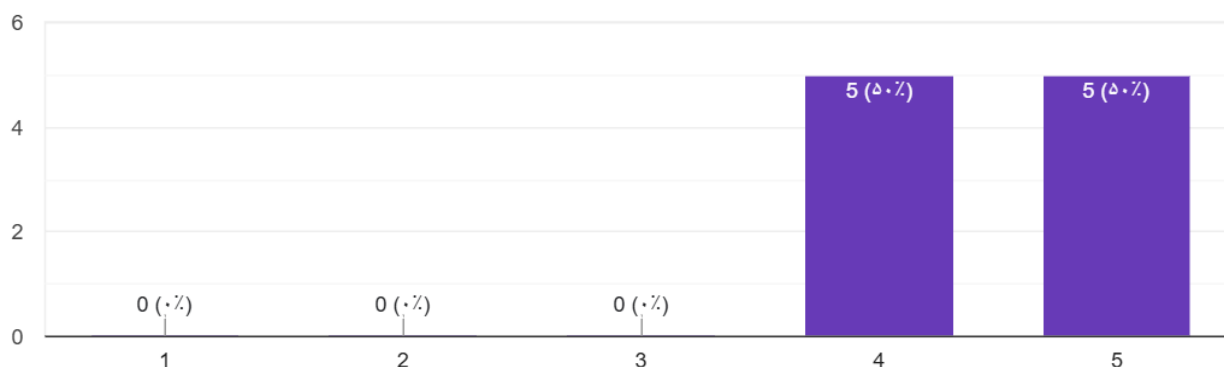
جدول (2) تحلیل جاذبه امکانات مادی و رفاهی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه‌ها	فراوانی	فیصدی
کاملاً موافقم	54	60
موافقم	18	20
نظری ندارم	0	0
مخالفم	9	10
کاملاً مخالفم	9	10
مجموعه	90	100

جدول (2) جامعه آماری را به اساس عبارت (امکانات مادی و رفاهی و نقش آن در مهاجرت به خارج) نشان می‌دهد که میتوان به این نتیجه رسید که 60% از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 54 تن می‌شود گزینه کاملاً موافق را انتخاب نموده و 20% از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 18 تن می‌شود گزینه موافقم را انتخاب نموده و نیز 10% پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 9 تن می‌شود گزینه مخالفم را انتخاب نموده و هم‌چنان 10% از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 9 تن می‌شود گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده اند. که بیشترین تعداد مربوط به گزینه کاملاً موافقم بوده که 60% می‌شود و کمترین تعداد مربوط به گزینه کاملاً مخالفم بوده که 10% از کل جامعه می‌شود (منبع یافته‌های تحقیق). و با توجه به این سوال (آیا امکانات مادی و رفاهی در مهاجرت به خارج نقش دارد؟) می‌توان گفت که این جاذبه برای حداقل 60% از پاسخ‌دهنده‌گان در اولویت بوده است طوریکه دافعه‌های که در مبدأ مهاجرت از نظر امکانات مادی و رفاهی نظیر دسترسی به ترانسپورت ارزان و سریع، امکانات گرمایشی و سرمایشی، اینترنت ارزان، دسترسی آسان به مراکز خرید و فروش و در نهایت فرصتی دوباره برای زنده‌گی کردن نه فقط زنده ماندن، باعث مهاجرت به کشوری با حداقل و از آن به کشوری که دارای حداکثر امکانات مادی و رفاهی است شده است. یکی از پاسخ‌دهنده‌گان در مورد امکانات رفاهی و مادی چنین بیان می‌نویسد «در افغانستان زمستان خانه مان سرد و در تابستان بسیار گرم بود و ما هیچی امکاناتی برای مقابله با زمستان و تابستان نداشتیم اگر چیزی در کشوری که مهاجرت کرده‌ام ندارم حداقل خانواده‌ام از گاز، آب و برق مداوم و امکانات ترانسپورتی خوب برخوردار هستند»

با توجه به بررسی عمیق این موضوع می‌توان گفت که حتی داشتن سهولت در یکی از فصل‌های سال برای خانواده‌ها دلیلی خوبی برای مهاجرت به خارج است حتی اگر این سهولت برای مدتی بسیار محدود باشد.

نمودار (5) جاذبه احساس امنیت و نقش آن در مهاجرت به خارج:

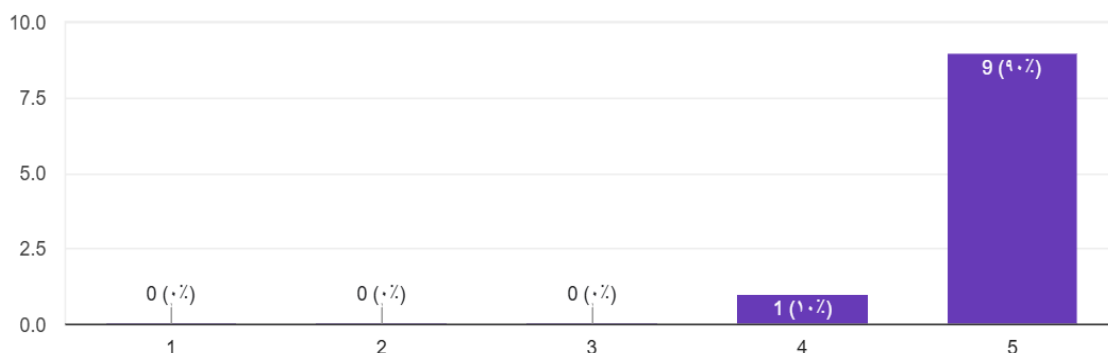
نمودار (5) جاذبه احساس امنیت

جدول (3) تحلیل جاذبه احساس امنیت و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه‌ها	فراوانی	فیصدی
کاملاً موافقم	45	50
موافقم	45	50
نظری ندارم	0	0
مخالفم	0	0
کاملاً مخالفم	0	0
مجموعه	90	100

جدول (3) جامعه آماری را براساس عبارت (احساس امنیت و نقش آن در مهاجرت به خارج) نشان می‌دهد. طوری که در جدول مشاهده می‌شود 50% از پاسخ‌دهندگان که تعداد شان 45 تن می‌باشد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده و نیز 50% از پاسخ‌دهندگان که تعداد شان 45 تن می‌باشد گزینه موافقم را انتخاب نموده اند (منبع یافته‌های تحقیق). آنچه از آمار این جدول می‌توان نتیجه گرفت این است که تقریباً همه پاسخ‌دهندگان امنیت را به عنوان یکی از جاذبه‌های بسیار مهم برای مهاجرت انتخاب کرده اند و نیز در پاسخ به این سوال (آیا احساس امنیت در مهاجرت به خارج نقش دارد؟) میتوان چنین بیان نمود که این جاذبه با توجه به اهمیت آن و عدم موجودیت آن در مبدأ (کشور اصلی) و نیز وجود این جاذبه در کشور مقصد باعث مهاجرت خیلی از افرادی که با خانواده خویش مهاجرت کرده اند شده است. و بیشتر از افراد امنیت جانی، روانی و محیطی بدون ترس و اضطراب را برای کار و زنده‌گی خود و خانواده خویش ترجیح می‌دهند.

نمودار (6) جاذبه فرصت‌های آموزشی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

نمودار (6) جاذبه فرصت‌های آموزشی

جدول (4) تحلیل جاذبه فرصت‌های آموزشی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه‌ها	فراوانی	فیصدی
کاملاً موافقم	81	90
موافقم	9	10
نظری ندارم	0	0
مخالفم	0	0
کاملاً مخالفم	0	0
مجموعه	90	100

جدول (4) جامعه آماری براساس عبارت (فرصت‌های آموزشی و نقش آن در مهاجرت به خارج) را نشان می‌دهد طوریکه در جدول دیده می‌شود 90% از پاسخ‌دهندگان که تعداد شان 81 تن می‌باشد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده و نیز 10% از پاسخ‌دهندگان که تعداد شان 9 تن می‌باشد گزینه موافقم را انتخاب نموده اند. که بیشترین آمار مربوطه به گزینه کاملاً موافقم بوده و 90% از پاسخ‌دهندگان انتخاب نموده اند و کمترین تعداد مربوط به گزینه موافقم بوده که 10% از کل جامعه آماری را تشکیل می‌دهد (منبع یافته‌های تحقیق). و در پاسخ به سوال (آیا فرصت‌های آموزشی در مهاجرت به خارج نقش دارد؟) می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که نبود زمینه آموزش و فرصت‌های مناسب برای ادامه تحصیل برای بروز استعدادها در مبدأ (کشور اصلی) و وجود این جاذبه‌ها مانند؛ فرصت‌های مناسب برای ترقی، ادامه تحصیل بدون دغدغه مالی و زمینه مناسب برای ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر، برابری در آموزش بین دختران و پسران، در کشور مقصد باعث مهاجرت شهروندان ما به خارج شده است. گفته چند تن از پاسخ‌دهندگان که بعضی از آنها مهاجرت نموده و بعضی ها قصد مهاجرت را به خارج دارند را بدون بیان نموده اسامی شان یا آور می‌شویم.

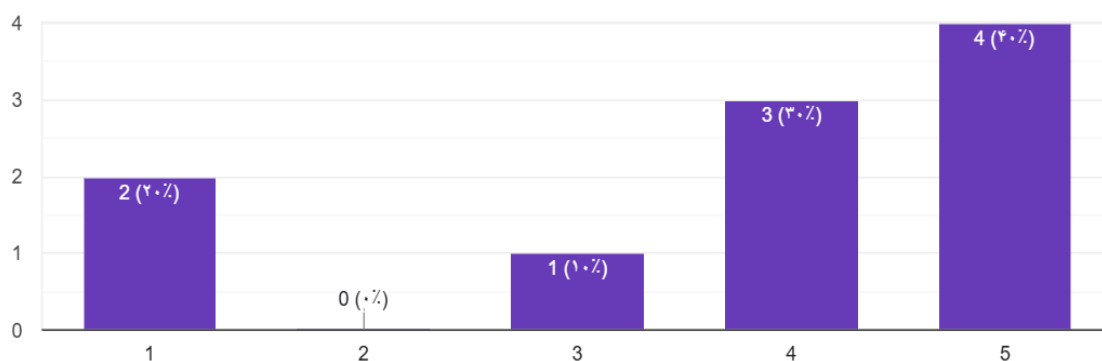
«عرق ملی مانع از مهاجرت، ترک وطن و سفر به دیار غربت در من می شد تا زمانیکه دخترکم دیگر اجازه رفتن به مکتب را نداشت، با آنکه در زمره افراد تحصیل کرده قرار داشتیم به خاطر فرزندم تصمیم مهاجرت را نهایی نموده ام، به صراحت بیان می کنم که من به خاطر ادامه درس دخترکم مهاجرت کردم».

«من در افغانستان درس را به اتمام رساندم از آنجاییکه زمینه ادامه تحصیلی و تعالی برایم میسر نبود تصمیم به مهاجرت گرفتم».

«به مهاجرت به خارج دیدی خوبی ندارم از آنجاییکه شرایط در کشورم برای تحصیل و آموزش زیاد مساعد نیست در صدد پیدا کردن بورسیه و مهاجرت هستم».

«در کشورم مشکلاتی از قبیل عدم دسترسی به اینترنت، مشکلات مالی و سایر مشکلات روبرو بوده ام تا اینکه مهاجرت نموده ام از یک سو دیدم نسبت به تحصیلات و دنیا عوض شد از سوی هم دوره تحصیلی بدون دغدغه ای مالی را پشت سر گذاشتم، نه می دانم چه زمان کشورم این زمینه را میتواند برای تحصیل و آموزش فراهم نماید و آیا می تواند یا نه؟ که همیشه برایم سوال برانگیز است».

نمودار (7) جاذبه تبعیض جنسیتی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

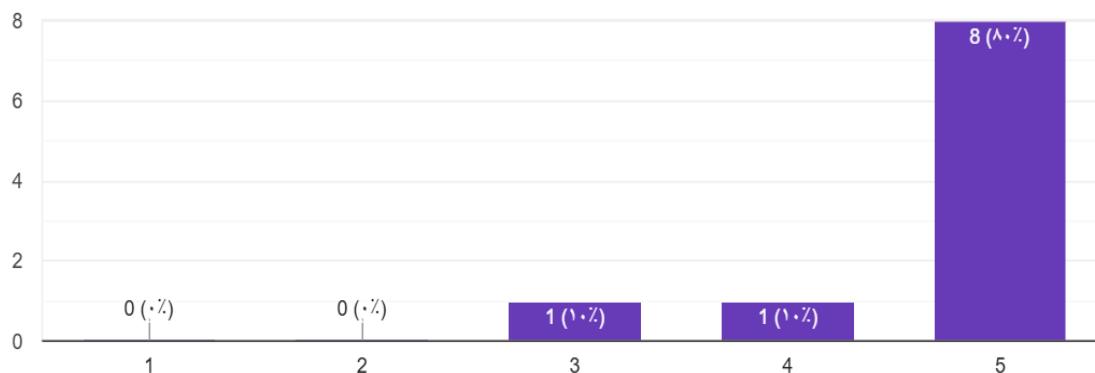
نمودار (7) تبعیض جنسیتی

جدول (5) تحلیل جاذبه عدم تبعیض جنسیتی و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه ها	فراوانی	فیصدی
کاملاً موافقم	36	40
موافقم	27	30
نظری ندارم	9	10
مخالفم	18	20
کاملاً مخالفم	0	0
مجموعه	90	100

جدول (5) جامعه آماری را براساس عبارت (عدم تبعیض جنسیتی و نقش آن در مهاجرت به خارج) نشان می‌دهد طوریکه در جدول دیده می‌شود 40% از پاسخ‌دهندگان که تعدادشان 36 تن می‌باشد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده و نیز 30% از پاسخ‌دهندگان که تعدادشان 27 تن می‌باشد گزینه موافقم را انتخاب نموده اند هم‌چنان 10% از پاسخ‌دهندگان که تعدادشان 9 تن می‌باشد درین مورد گزینه نظری ندارم را انتخاب نموده و 20% از پاسخ‌دهندگان که تعدادشان 18 تن می‌باشد گزینه مخالفم را انتخاب نموده اند. بیشترین پاسخ‌دهندگان عبارت کاملاً موافقم را انتخاب نموده که 40% می‌شود و کم‌ترین تعداد مربوط به گزینه مخالفم می‌شود که 20% از کل جامعه آماری را شامل می‌شود (منبع یافته‌های تحقیق). میتوان چنین بیان نمود که یکی از دلایل مهاجرت افراد به خارج و به‌خصوص خانم‌ها در این اواخر عدم در نظر گرفتن نیمه دوم جامعه که همانا خانم‌ها می‌باشد است این مهم تا آنجا اذهان عمومی را تحت تاثیر قرار داده که بیشتر خانواده‌ها تصمیم به مهاجرت به خارج را گرفته‌اند از سوی نبود این جاذبه‌ها در مبدأ (کشور اصلی) مانند؛ دسترسی به آموزش، حق کار، حق تحصیل و غیره و برعکس وجود این جاذبه‌ها در مقصد مهاجرت مانند؛ زمینه آموزش، تحصیلی، زمینه کاری و نیز تشویق سازمان‌های حقوق بشر و نهادهای حامی زنان باعث شده تا تعداد زیادی از شهروندان افغان به بهانه‌های مختلف قصد مهاجرت به خارج خود را نهایی نمایند. از جهتی عده‌ای بر این باور هستند که مهاجرت یک سیاست بین‌المللی، مستمر و مداوم بوده که این پدیده به صورت سازمان یافته و برنامه ریزی شده سعی دارد تا اقشار متفاوت در عرصه‌های تحصیلی، آموزشی، بهداشتی و غیره را از کشورمان خارج نماید و یا به اصطلاحی دیگر خلع سلاح نماید چنانچه در عصر حاضر نیروی انسانی کار آزموده و نخبه منحیت یک قلم دارای ارزشمند سازمان‌ها تلقی می‌گردد.

نمودار (8) جاذبه قانون‌مندی و روابط و نقش آن در مهاجرت به خارج:

نمودار (8) جاذبه قانون‌مندی و روابط

جدول (6) تحلیل جاذبه قانون‌مندی و روابط و نقش آن در مهاجرت به خارج:

گزینه‌ها	فراوانی	فیصدی
کاملاً موافقم	72	80
موافقم	9	10
نظری ندارم	9	10

مخالقم	0	0
کاملاً مخالفم	0	0
مجموعه	90	100

جدول (6) جامعه آماری را براساس عبارت (قانون‌مندی و روابط و نقش آن در مهاجرت به خارج) را نشان می‌دهد. طوریکه در جدول مشاهده می‌شود 80٪ از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 72 تن می‌باشد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده و نیز 10٪ از پاسخ‌دهنده‌گان که تعداد شان 9 تن می‌باشد گزینه موافقم را انتخاب نموده‌اند و هم‌چنان 10٪ از پاسخ‌دهنده‌گان درین مورد ابراز نظر نه‌نموده‌اند و نیز بیشترین آمار مربوط به گزینه کاملاً موافقم بوده که 80٪ از جامعه آماری را شامل می‌شود و کمترین آمار مربوط به گزینه نظری ندارم بوده که 10٪ از کل جامعه آماری را شامل می‌شود (منبع یافته‌های تحقیق). هم‌چنان در پاسخ به سوال (آیا قانون‌مندی و روابط در مهاجرت به خارج نقش دارد؟) میتوان چنین بیان نموده که عدم رعایت قوانین، مقررات و ضابطه‌ها و ترجیح روابط بر ضوابط در مراحل مختلف در کشور مبدأ (کشور اصلی) و رعایت این ضابطه‌ها در کشور مقصد مهاجرت برای اکثر افرادی که خواهان عدالت اجتماعی، برابری حقوق، رعایت حقوق هم‌نوعان و احترام به تمام حقوق بشریت هستند باعث مهاجرت به خارج شده است. در این جا به ذکر چند نکته‌ای که پاسخ‌دهنده‌گان بیان نموده‌اند می‌پردازیم.

«در شهری زنده‌گی میکنیم که همه افراد آن دچار اضطراب بوده و همیشه در ادارات و نهاد ها خویشاوند سالاری را بر قوانین ترجیح می‌دهند قوانین و مقررات تنها در روی کاغذ هستند و برای افراد خاص استثنا هم دارد»
«صف‌های طولانی که در افغانستان برای گرفتن پاسپورت و تذکره است برایم غیر قابل تحمل است من در این کشور تمام فعالیت‌هایم را به صورت الکترونیکی انجام می‌دهم و نیازی به ایستادن در داخل صف‌های طولانی ندارم».

نتیجه‌گیری

مهاجرت در حال حاضر در زمره ده مسئله اول جهان است و موضوع مدیریت آن نیازمند بررسی‌ها و تحقیقات فراوان و نیز ریشه‌یابی مسئله در تمامی ابعاد آن است. این موضوع در کشور عزیز مان افغانستان، در سال های اخیر، افزایش یافته و مهاجرت به عنوان سر لوحه و اولویت در دستور کار بیشتر شهروندان کشور بوده و آن را به یک موضوع بغرنج و حساس تبدیل نموده است. این تحقیق تحت عنوان جاذبه‌های زنده‌گی در خارج و نقش آن در مهاجرت به خارج به صورت کمی صورت گرفته است. جامعه آماری این تحقیق توسط فورمول شوماخر و لومگز به تعداد 90 تن بوده که تعداد 45 نفر آنها در داخل کشور و اکثراً افرادی که قصد مهاجرت به خارج را دارند پرسشنامه توزیع گردیده و 45 نفر دیگر را افرادی تشکیل میدهند که در کشورهای دیگر مهاجر هستند و از طریق پرسشنامه آنلاین (گوگل فورم) برای‌شان پرسشنامه ارسال گردیده است.

این تحقیق نقش 6 جاذبه که باعث مهاجرت افراد به خارج از کشور شده را به بررسی گرفته است که شامل جاذبه فرصت‌های شغلی، جاذبه فرصت‌های آموزشی، جاذبه امکانات مادی و رفاهی، جاذبه احساس امنیت، جاذبه عدم تبعیض و جاذبه قانون‌مندی و روابط می‌باشد که 70٪ از پاسخ‌دهنده‌گان کاملاً موافق بوده‌اند که فرصت‌های شغلی بهتر در خارج باعث مهاجرت آنها به خارج شده است و نیز 90٪ از پاسخ‌دهنده‌گان کاملاً موافق بوده که آموزش و فرصت‌های تحصیلی

بهرتر باعث جذب آنها و تصمیم به مهاجرت به خارج شده است از سوی هم در مورد جاذبه امکانات مادی و رفاهی این آمار 60% در مورد جاذبه احساس امنیت 50% در مورد عدم تبعیض جنسیتی و نقش آن در مهاجرت به خارج 40% و در مورد جاذبه قانونمندی و روابط و نقش آن در مهاجرت به خارج 80% از پاسخ‌دهنده‌گان کاملاً موافق بوده و این گزینه را یکی از مهم‌ترین جاذبه‌ها در مهاجرت به خارج می‌دانند.

به صورت خلاصه میتوان گفت که تعدادی از عوامل که آن را بنام دافعه‌ها در مبدأ (کشور اصلی) مانند؛ نبود فرصت‌های شغلی زیاد، نبود فرصت‌های آموزشی بهتر، نبود امکانات مادی و رفاهی و سایر موارد می‌نامیم، و از طرفی وجود این عوامل در مقصد مهاجرت مانند؛ فرصت‌های تحصیلی بهتر، امکانات مادی و رفاهی، فرصت‌های شغلی و زمینه برای رشد و بروز استعدادها، داشتن امنیت روانی و جانی و محیطی بدون دغدغه و اضطراب، قانونمندی و روابط، و سایر جاذبه‌ها باعث مهاجرت خیلی از افراد و علی‌الخصوص جوانان و نیز افراد تحصیل کرده و کدر علمی به خارج از کشور شده است.

پیشنهادهای کاربردی:

از آنجائیکه هر تحقیق کاربردی به هدف حل مشکلات و مسائل در جوامع مورد استفاده قرار می‌گیرد فلذا بعد از پایان کار نیازمند چند راه کار و راه حل برای رفع این مشکلات می‌باشد از این رو برای حل مشکل مهاجرت در افغانستان که از چندین دهه دوام دارد، براساس یافته‌ها و پیشنهادات محقق که از طریق مطالعه و اکتشاف بدست آمده، چند راه کار ذیل را خدمت امارت اسلامی افغانستان ارائه می‌نمایم.

1. آموزش پایه و اساس ترقی و تعالی هر جامعه که خواهان توسعه و تحول است می‌باشد درین قسمت پیشنهاد می‌گردد تا زمینه آموزش و تحصیل را برای تمام اقشار جامعه اعم از مرد و زن در یک محیطی اسلامی که حافظ منافع، حریم شخصی و تمام شئون اسلامی است فراهم گردد تا با افزایش ظرفیت‌ها و توانایی‌ها در تمام عرصه‌ها به خود کفایی رسیده و در توسعه و تعالی کشور نقش داشته باشیم. هم‌چنان این آموزش در دوره ابتدائی نیازمند جدیت به تمام معنای آن بوده که پایه‌ها و ریشه‌ها کشور را همان کودکانی تشکیل میدهند که در سنین ابتدائی مصروف تعلیم هستند. جدیت در استخدام معلمین مسلمان، وطن دوست، شایسته و دلسوز که فرزندان این جامعه را با مسئولیت و جدیت زیاد به بارآورده و محبت وطن و حس شهروندی را برای شان بیاموزد تا ما شاهد مهاجرت این افراد بعد از به ثمر رسیدن نه‌باشیم.

2. حمایت از اقشار ضعیف و ته‌دست جامعه از طریق پرداخت یارانه‌ها و نیز حمایت از کارآفرینان در تمام عرصه‌ها، خصوصی سازی فعالیت‌ها و ایجاد قوانین، مانند؛ قوانین کار در نهادهای خصوصی برای جلوگیری از بیگاری کشیدن از کارکنان و افرادی که برای برآورد مایحتاج خانواده خویش نیازمند کار در شرایط سخت هستند و نیز ایجاد نهادهای مدنی که صدای کارگران، جوانان و اقشار آسیب پذیر. و نیز نهادی بی طرف که در اسرع وقت به مشکلات کارکنان بخصوص در شرکت‌های صنعتی و نهادهای خصوصی رسیده گی نماید.

3. تلاش در جهت بهبود امنیت شغلی، روانی و محیطی، ایجاد زمینه‌ای شفاف برای استخدام افراد، و ترویج فرهنگ ضابطه‌سالاری به جای خویشاوندسالاری در تمام ادارات دولتی و خصوصی - از سطوح عالی تا پایین - می‌تواند

زمینه‌ساز شکل‌گیری جامعه‌ای عادلانه شود. گسترش فرهنگ برابری همه افراد در برابر قانون سبب می‌گردد تا شهروندان از اقبال مختلف نه تنها به قوانین نظم‌دهنده جامعه پایبند باشند، بلکه در تربیت فرزندان میهن‌دوست و فداکار نیز نهایت تلاش خود را به کار گیرند.

4. ساخت انیمیش‌های از زنده‌گی افرادی که به خارج مهاجرت نموده و با مشکلات نظیر کتمان هویت، دین، مذهب، خانواده و بسته‌گان و افرادی که مورد تحقیر و تهمت قرار گرفته‌اند از سوی هم باید این مطالب با حمایت دولت و رسانه که در پخش آن همکاری نماید ساخته و در زمان مناسب پخش گردد و نیز دولت در همکاری با مردم باید در ازبین بردن رسانه‌های که در اغتشاش اذهان و ترویج فرهنگ بی‌گانه فعالیت می‌کنند تلاش همه جانبه نموده جوانان، کودکان، دختران و خانواده‌ها را از منجلا ب رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی که محتوای غیر اخلاقی و غیر انسانی پخش می‌کنند نجات داده و به جای آن برنامه‌های آموزشی، دینی و آموزنده را تولید و پخش نماید.

5. به کارگیری نیروی جوان کشور در عرصه‌های که نیاز مبرم به آنها احساس می‌شود و کاهش هزینه‌های اضافی نظیر؛ هزینه‌های ازدواج، هزینه‌های عروسی زیاد و ایجاد زمینه مناسب و نهادی شایسته برای همسریابی تا فقر فرهنگ و خلاءهای ناشی از آن را ازبین برده و در استحکام خانواده کمک نماید.

6. برجسته نمودن برنامه‌های که حس میهن دوستی و اقتدار ملی را افزایش دهد مانند؛ حشرهای عمومی برای پاک‌کاری شهر، برنامه‌های که رابطه دولت-ملت را بیشتر با یکدیگر نزدیک کند و نیز حمایت از برنامه‌های عنعنوی که باعث معرفی هویت ملی برای سایر جوامع و افتخار افغانان می‌گردد و برای مردم احساس تعلقیت را زنده نماید.

منابع و مأخذ:

- 1) اویس، عبدالوهاب (1397). بررسی عوامل مهاجرت جوانان شهر هرات به خارج در دو سال اخیر. فصلنامه علمی تحقیقی اندیشه شماره 87، صص 67-80.
- 2) بزرگ‌زاده، سعید و همکاران (1399). بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی موثر بر میزان گرایش نخبگان به مهاجرت به خارج از کشور. تهران فصلنامه راهبردی جوانان، شماره 48.
- 3) جواهر و سراج‌زاده (1384). بررسی عوامل موثر بر گرایش دانشجویان به مهاجرت به خارج. تهران، فصلنامه حقیقت، شماره 34، صص 67-90.
- 4) حسینی، سید خلیل (1398). عوامل موثر بر گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته. تهران، فصلنامه توسعه، شماره 97، صص 56-71.
- 5) دادهیر، ابوعلی و همکاران (1398). گرایش به مهاجرت به خارج در جامعه پزشکی ایران. فصل‌نامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره 2، صص 23-42.
- 6) دفتر مطالعات اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل متحد (2019). مهاجرت و جاذبه‌های زنده‌گی در خارج.
- 7) زمانی، نثاراحمد (1395). بررسی عوامل مهاجرت جوانان به اروپا در دهه اخیر. مجله علمی تحقیقی اندیشه هرات، شماره 91، صص 87-102.

- 8) شمس، عبدالوهاب (1395). بررسی عوامل و پیامدهای مهاجرت روستائیان به شهر، مطالعه موردی شهر هرات.
- 9) کامی، مورا (2010). فرار مغزها در ژاپن (تخیلی از متخصصان ژاپنی ساکن در آمریکا).
- 10) کندیوال و هلن سبز (1396). حکومت‌داری مهاجرت و تکامل مفاهیم و چارچوب نهادی.
- 11) لی و مون (2013). تمایل، دلایل و ترجیحات 717 دانشجوی رشته پرستاری در کشور کره برای مهاجرت به خارج.
- 12) موحدی، بهناز و همکاران (1400). راهبرد اجتماعی فرهنگی شماره 38.
- 13) موسسه بین المللی مهاجرت (IOM) و دانشگاه کابل (2020). مهاجرت و جاذبه‌های زنده‌گی در خارج از دید افغان‌ها.
- 14) میرترابی، سعید و سعید خاوری نژاد (1393). علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین الملل، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین المللی، شماره 83.

Abstract:

This study examines the attraction factors of living abroad and their role in influencing migration among Afghan citizens. The research was conducted using a quantitative, descriptive-survey method. Data were collected through an online questionnaire (via Google Forms), distributed to a sample of 90 individuals—45 residing inside Afghanistan and 45 living abroad—determined using the Schumacher and Lomax formula. The data were analyzed using SPSS software and frequency distribution tests. The findings reveal that several push factors in the country of origin, such as unemployment, poverty, limited access to education, gender inequality, and lack of physical and psychological security, have significantly contributed to the decision of many individuals to migrate. On the other hand, pull factors in destination countries—such as employment opportunities, prospects for personal and professional growth, affordable access to higher education, gender equality, improved living standards, and structured legal systems—further motivate migration. Based on the results, the study concludes with practical recommendations aimed at reducing the migration of Afghan citizens by addressing root causes and improving local conditions.

Keywords: Afghans, pull factors, push factors, migration, and citizens.